

# YUMUŞAK GÜÇ OLARAK SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ<sup>1</sup>

Kasım ESEN\*

Orhan GAFARLI\*\*

## Giriş

21 yüzyılda devletler, stratejilerini gerçekleştirmek için başka ülkelerin hükümetlerine zor kullanarak onlara baş eğdirme yerine, kendi hedeflerini yumuşak şekilde sağlamayı daha doğrubulmaktadır. Zor kullanma savaşı ve şiddeti içerir, yıkıcıdır ve sevimsizdir. Hâlbuki kendi hedeflerini başkalarına aşlamak, onların kendi çıkarlarına uygun olduğunu benimsetmek için hükümetlerin dikkate almak zorunda kaldıkları kamuoyunu yönlendirebilen güç hedefleri üzerinde çalışmak daha akıllıcadır. Hedeflerimi, kendi hedeflerin gibi benimsersen zora ve şiddete gerek kalmaz. Başkalarının milli çıkarlarını kendi çıkarları zannetme ve bunu sindirme yumuşak güç savaşlarının konusudur. Halktan halka etkileşim kanallarının başında dernekler, vakıflar, strateji merkezleri, üniversiteler, iletişim araçları, uluslararası panel ve sempozyumlar vardır. Model ülke olarak görülmede bu kurumların rolü devletten fazladır. Cazibe merkezi olmak ancak toplumsal bir hamur, tarihi şuuru altı müktesebat, doyasıya özgürlüklerin yaşandığı bir ülke algısıyla mümkündür. Bu makalede yumuşak güç savaşlarında sivil toplum örgütlerinin önemi anlatılacaktır. Sivil toplum örgütleri çağın gereklerine göre yapılanıp dünya ile bütünleşirken kendi kültüründen beslenmedikleri takdirde devlet kurumlarının milletin bekçisi ve hizmetkârı olamayacağı sonucuna varılacaktır.

\* İçişler Bakanlığı Merkezi Vali,Türk İdareciler Derneği(kasimesen@mynet.com)

\*\* BILGESAM Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara Üniversitesi (U.İ) Doktora Adayı (gafarov@ankara.edu.tr)

## I Yumuşak Güç

"Yumuşak güç; bir ülkenin yumuşak çekim gücüyle istediğini almasıdır." Diğer bir ifadeyle,"Yumuşak güç, bir ülkenin kendi istediği şeyi başkalarının da istemesini sağlamaya yarayan güçtür." Bu tanım çerçevesinde yumuşak güç, "başkalarını cezbetme, onların kalbini ve zihnini kazanma yeteneği" olmakta; bir ülke yumuşak gücü ile kendi amaçlarının ve değerlerinin başka ülkeler tarafından benimsenmesini sağlayabilirse, askeri güç ve ekonomik gücünün çok üzerinde etki imkânı yaratabilmektedir.(Sait Yılmaz, 2007)

Yumuşak gücün öncelikli hedefleri, siyasi partiler, medya, üniversiteler, sivil toplumörgütleri, finanskuruluşları, ticaret, sanayi, esnaf eczacı odaları ve Barolar gibi kamu kurumları ile sivil toplum benzeri özellik gösteren dini cemaat ve tarikatlardır. En önemli yumuşak güç kaynağı devlet dışı aktörlerdir. Son yıllarda sayıları giderek artan devlet dışı aktörlerin uluslararası sistemdeki rolü, bilgi çağına damgasını vurmuş bulunmaktadır. Bu anlamda sivil toplum kuruluşları (STK), ulusal sınırların ötesinde her türlü iletişim vasıtalarından yararlanarak devletlere ve önde gelen iş adamlarına doğrudan baskı yapabilmekte ve politikalarını değiştirmelerini isteyebilmektedir. Öte yandan STK'lar, devletlerin ve şirketlerin ne yapması gerektiği konusunda halkın görüşlerini de dolaylı yoldan etkileyerek değiştirebilmektedir.(Sait Yılmaz, 2007 )

---

<sup>1</sup> Bu makale, 11-13 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen 'Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi' nde bildiri olarak sunulmuştur.

Yumuşak güç savaşları zihin harbidir. Zihin harbiyle, hedef alınan milletlerin davranış, düşünce ve duyguları kontrol altına alınmakta ve yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu harp sayesinde, bazı ülkelerde bir kısım partiler iktidar olmakta veya iktidardan düşürülmekte; toplumlar yönlendirildiğini hissetmeden kendi (Sait Yılmaz, 2007)iradesiyle karar vermektedir. *Monocle* dergisinin 2012 yılında yayınladığı 3. yumuşak güç sıralamasında ilk 10 sırayı İngiltere (Birleşik Krallık), ABD, Almanya, Fransa, İsveç, Japonya, Danimarka, İsviçre, Avustralya ve Kanada alırken, Türkiye de 20. sırada kendisine yer bulmuştur. Bu sıralamada etkili olan faktörler; yönetim standartları, diplomatik gelenek, kültürel etki, eğitim kapasitesi ve İş dünyası açısından kolaylıklar gibi en önemli yumuşak güç unsurlarıdır.(Ozan Örmeci, 2014)

## **II Türkiye'nin Yumuşak Güç Unsurları,**

### **Demokrasiye sahip Müslüman ve laik ülke, İslami Kimlik,**

#### **Tarihi müktesebat**

TİKA, Yunus Emre Enstitüleri, bazı sivil toplum örgütlerinin eğitim ve insani yardım faaliyetleri,(TİKA'nın kurulmasıyla beraber, Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya'daki, yeni bağımsız devletler odak noktası iken, bu eğilim yakın dönemde, kalkınma ortaklığının Ortadoğu, Afrika ve Asya'daki ülkeleri de içeren, daha geniş bir coğrafyayı kapsamıyla hızlı bir dönüşüm yaşamıştır. TİKA'nın 23 kalkınma ortağı, ülkede 26 program koordinasyon ofisi bulunmakta ve 23 denizaşırı ofisin dışında, dünya genelinde TİKA, 100'den fazla ülkeye ulaşmaktadır.) (Tuba Çavuş, 2012)

#### **Askeri Güç,**

Uluslar arası Örgütlere Üyelik, Ekonomik Gücü, G.20, NATO Üyesi ve AB'ye AdaylıkJeopolitik konumu,Türk Televizyonlarında yayınlanan diziler, Yetişmiş İnsan Gücü,AB Üniversiteleri ile uygulanan Erasmus gibi öğrenci değişim programları, Osmanlı İmparatorluk Kültürü, bilhassa Kadim Yemek Kültürü.İslami grupları sistemle bütünleştirme, Kürt ve diğer etnik unsurlarla, Osmanlı ve İslam coğrafyası yanında doğu ve batı milletleri ile diyalog gücü.

## **III Sivil Toplum**

Sivil toplum örgütleri, Birleşmiş Milletler Ana Sözleşmesinde, NGO (Non – GovernmentalOrganizations), yani “hükümet dışı kuruluşlar” olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu söylemdeki “hükümet dışı”, yanlışlıkla “hükümet karşıtı” olarak algılandığı için, ABD'de sivil toplum örgütleri için “PrivateVolunteerOrganization” (PVO) yani, “Özel Gönüllü Kuruluşlar” söylemi kullanılmaktadır. Kar amaçsız gönüllü kuruluşlar “Üçüncü sektör” olarak da adlandırılmaktadır.Sivil toplum iki taraflı bir denge üzerine kuruludur. Bir yandan merkezi devlet, bireyleri cemaatçi baskılara karşı korur. Böylelikle birey özgürlükleri garanti altına alınır. Diğer yandan da, merkezi devlet iktidarı, bağımsız bireylerden kurulu ve sivil toplumu oluşturan aracı kurumlar tarafından denetlenir.(Vehbi Bayhan, 2002) Sivil toplumun etkin olabilmesi için aydın, mühendis, işadamı gibi mesleki kimliklerin devletin ve siyasi partilerin tabiiyetinden kurtulması, onlardan ayrışması önemlidir, demokratikleşmeyi engelleyen tam da sivil toplumun bu aşırı siyasallaşmasıdır. Baskı gruplarının, meslek örgütlerinin, medyanın ve sendikaların özerk olmaması Ortadoğu ülkelerinin ortak özelliğidir.(Vehbi Bayhan, 2002)Dünyamızda yeni bir küresel savaş riskinin azalmış görünmesine karşın çok sayıda “sınırlı” ve bölgesel savaş, çeşitli kıtalarda sürmektedir. Bu çatışmaların çok yüksek maddi maliyetleri olduğu gibi, insani maliyetleri daha da yüksektir ve kalıcıdır. STK'ların bu alandaki rolleri üç evrede incelenebilir. Bu kuruluşlar, giderek artan sıklıkta çatışmaların önlenmesi; “perde

arkası” diploması; arabuluculuk görevleri üstlenmektedir. Doğrudan ödün vermiş gibi gözükmek istemeyen çatışmacı taraflar, aracı STK’lar yardımıyla uzlaşabilmektedirler. Bunun mümkün olmadığı ve çatışmaların başladığı hallerde, STK’lar, etkilenen nüfusa insancıl ve tıbbi yardım yapmakta, yaralı ve esir değişiminde rol almakta; çatışmalardan etkilenen nüfusun nakledilmeleri ve geçici barındırılmalarını sağlamaktadırlar. Çatışmalar sona erdirildikten sonra, yani üçüncü evrede, bu kuruluşlar, yaraların her anlamda sarılması, yani “çatışma sonrası düzeninin” kurulmasında etkin görev yapabilmektedir. En az çatışmalar kadar yıkıcı olabilecek bir diğer küresel sorun doğal veya insan – kaynaklı afetler ve krizlerdir. STK’lar, doğal afet (deprem, sel, volkan patlaması vb.); insan – kaynaklı afetler ( nükleer, kimyasal kazalar vb.); ve sosyal / ekonomik / siyasi kriz dönemlerinde devreye girerek, çoğu zaman devletle işbirliği halinde, zaman zaman devlete rağmen, yaraların sarılmasında görev yapmaktadırlar. Bu görev alanı STK’ları, kriz öncesi, sırası ve sonrası kapasitelerini geliştirme yükümlülüğüyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu başarıyla gerçekleştirilebildiği ölçüde, Türkiye’de depremler sonunda olduğu gibi, STK’lar toplumda önem ve saygınlık kazanabilmektedir. (Gorel Köymen, 2013)

Sivil Toplum Örgütleri, kamuoyu oluşturmak suretiyle bireylerin taleplerinin dile getirilmesine ve dikkate alınmasına yardımcı olmaktadır. Farklı düşünce ve çıkar grupların düşüncelerini yaymak ve çıkarlarını elde etmek için örgütlenmektedir. Devlete bağlı olmadan gönüllülük esasına dayalı olarak ortak amaçlar doğrultusunda kurulan sivil toplum kuruluşları halkın katılımının en üst seviyede gerçekleştiği kuruluşlardır. Bu bağlamda vatandaşlar sivil toplum faaliyetlerine katılarak siyasi mekanizmayı yönlendirmekte ve yönetimde aktif bir şekilde rol almaktadır. Siyasi iktidarlar ile sivil toplum arasındaki diyalog ve müzakerelerin kopması, halkın belirli kesimlerinin dikkate alınmaması, kutuplaşmaya ve ötekileşmeye neden olmaktadır. Kutuplaşma ve ötekileştirme toplumdaki gerilimleri artırmakta, karşılıklı düşmanlık ve çatışma ortamını hazırlamaktadır. Oluşan hassasiyet Yumuşak Güç Savaşları için bulunmaz bir “fırsat” oluşturulmakta, küresel ve bölgesel diğer aktörlerin de müdahalesi ile hedef hükümetin yönetebilme kabiliyeti aşındırılarak, istikrar ve güven ortamına darbe vurulabilmektedir.(Atilla Sandıklı 2013)Değişimi kontrol etmek, tercihleri belirlemek, gündemi kontrol etmek güçtür. Sivil Toplum örgütlerine ve medyaya ihtiyaç vardır.Bir merkez tarafından kurgulanmamış şahısların, bire bir diyalog yoluyla oluşturdukları sosyal paylaşım ağları vasıtasıyla yapılan diploması türüne “Yeni Kamu Diplomasisi” diyoruz. Kamu diplomasisinde bu yeni kavramı öne çıkaran hükümetler, sınır olgusundan varestede olan sosyal ağları kontrol etmek yerine teşvik etmeyi ve bunlara katılmayı tercih ederler. Ne kadar az karıştırlarsa da toplum nezdindeki itibarları o ölçüde artar. Şüphesiz, bu da, devlet dışı güçlerin ve STK’ların siyasi hedeflerinin, resmi politikalarla çelişebilmesi gibi bir riski beraberinde getirir. Hükümetler, hedefleri doğrultusunda yayın yaptırmak amacıyla kendi memurlarına Facebook veya Twitter gibi imkânları kullanma yetkisi vererek sosyal iletişim alanında etkinliğini arttırmaya çalışabilir. Fikir ayrılıkları ve eleştiriler, hükümetleri zaman zaman rahatsız etse de buna gösterecekleri tahammül, güvenilirliklerini artırıcı yönde olumlu bir yumuşak güç üretir. (Joseph S. Nye, Gücün Geleceği )

Yumuşak Güç Savaşları kapsamında eğer yönetimler ekonomik baskılara açıksa, sivil toplum örgütleri iş yavaşlatma eylemleri, boykot ve grev gibi ekonomik eylemler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli grev türlerinin seçici şekilde kullanılması imalat, taşımacılık, ham maddelerin tedariki ve ürünlerin dağıtımını gibi kritik noktalarda uygulanabilir. Şiddet içermeyen direnişler yaygınlaştırılarak ülke yönetiminin meşruiyeti sorgulanmakta ve itaatsizlik propagandası yayılmaya çalışılmaktadır.(Atilla Sandıklı, 2013)

Aslında, gücün devlet dışı oluşumlar yönüne dağılmasına, “savaşın özelleştirilmesi” denebilir. (Joseph S. Nye, Gücün Geleceği )

Bazı gözlemciler, bilgi devriminin hiyerarşik bürokrasiyi yerle bir edeceğini, bunun yerini ağ (network) organizasyonlarının alacağını öngörmektedirler. Onlara göre, hükümetlerin birçok görevini piyasa oyuncularını ve kâr amacı gütmeyen kurumlar üstlenecek. İnternet ortamında sanal topluluklar

oluştukça, bunlar bölgesel yargı sınırlarını aşacak, kendi yönetim modellerini oluşturacak. Hükümetlerin toplum yaşamı üzerindeki önemi azalacak, insanlar seçtikleri bir topluluktan diğerine tek tıklamayla geçebilecekler. Toplumlar arası bu geçişler ve beraberinde gelişen yönetim modeli, çağdaş devletlerin meydana gelişinden önceki feodal yapıya kıyasla çok daha modern ve uygar model oluşturacaktır. (Joseph S. Nye, Gücün Geleceği )

Uzaya yerleştirilen algılayıcılar, yüksek hızlı bilgisayarlar, geniş bir coğrafya üzerinde meydana gelen olayları izleme, bilgileri toplama, tasnif etme, işleme ve yaymaya yarayan karmaşık yazılımlar ise devletlerin tekelinde olmaya devam etmektedir. Önemli olan fantezi donanımlara, gelişmiş sistemlere sahip olmak değil, sistemleri entegre edecek sistemlere sahip olmaktır. Büyük devletler, bu alanda da hâkimiyetlerini sürdürmektedir.

(Joseph S. Nye, Gücün Geleceği )

#### **IV Siyasi Liderler, Kanaat Önderleri Üzerinden Yapılan Güç Savaşları**

Lao-tzu “İyi bir lider olmanın ölçüsü bütün insanların o liderin verdiği emirlere itaat etmesi değil, neredeyse liderin varlığından bile haberdar olunmadığı hallerde işlerin yolunda gitmesidir” der. (Joseph S. Nye, Gücün Geleceği )

Özgürlük ve güvenlik dengesinin güvenlikleştirme lehine bozulmaya çalışıldığı Yumuşak Güç Savaşları’nda siyasi liderin ya da o topluma yön verebilen iş, din, ticaret ve basın hayatında öne çıkan insanların karakteri detaylı olarak incelenerek istismar edilebilecek özellikleri tespit edilir ve bu özellikler manipüle edilmeye çalışılır. Oluşturulan siyasi ortamda farklılıklar ötekileştirilmeye, ötekileştirmeler, kamplaşmalara, kutuplaştırmalara, kutuplaştırmalar düşmanlıklara dönüştürülür. Devletin ve halkın ortak menfaatleri siyasi çatışmalara, kargaşa ve kaosa feda edilir. Herkesin kaybettiği Yumuşak Güç Savaşları ortamında devletin yumuşak gücü ve etkinliği azaltılır.(Atilla Sandıklı, 2013 )

İnanırlılık ve itibar, yumuşak gücün en önemli öğelerindedir. Günümüzdeki siyasi mücadelelerin ciddi bir kısmının konusu, ülkelerin birbirlerini itibarsızlaştırma veya yüceltme kampanyalarıdır. Politika, inanırlılık ve güvenirlilik yarışına dönüşmüştür. Propaganda izlenimi veren bilgi akışı işe yaramadığı gibi ters tepki oluşturur. Siyasi partiler, bir parti programını halka anlatarak onu benimsetme yerine liderlerin şahsında partileri itibarsızlaştırma, birbirlerini çekiştirme yöntemlerini benimserlerse toplum kamplara bölünür, kamplar kutuplaşır ve birbirlerinin hasmı haline gelir. İç düşman ve hain haline gelmiş kesimlerin yürüttükleri mücadelelerde hukuk rafa kalkar, gayri meşru saldırılar içselleştirilir, topluma kargaşa hakim olur, liderler kaosun önderi haline gelirler.Siyasal partilerin kendi içlerinde demokrasinin olmayışı yanında, enflasyon, işsizlik, rüşvet ve yolsuzluk gibi toplumsal hastalıklara çözüm bulunamaması, siyasi parti patronajı gibi nedenlerle; siyasetçileri topluma yabancılaşması, toplumun da siyasetçilere yabancılaşmasını getirmektedir.(Vehbi Bayhan, 2002)Türk siyasi partileri, patronaj dağıtımının birinci failleridir. Parti örgütleri, yeni parti politikalarını uyumlu hale getirmek ya da belirlemek, kitleleri belirli siyasi hedeflere doğru yönlendirmek ve parti liderlerini denetlemek yerine; esas olarak patronaj ağlarını oluşturma ve dağıtma üzerinde çalışmaktadır. Bunun sonucu olarak, parti içi demokrasi işlememekte ve parti liderleri kendi hareketlerinden liderliği sorumlu tutabilecek her türlü kurumsal mekanizmayı göz ardı ederek örgütlerini neredeyse mutlak güçle yönetmektedir. Uzun vadeli istikrarlı bir parti kimliği yerine, kısa vadeli parti tercihleri, seçmenlerin tercihleri üzerinde egemen durumdadır.(Vehbi Bayhan, 2002)

Bir devletin yumuşak gücü ve liderin cazibesi bölgedeki diğer ülkelerin liderini ve halklarını etkilemeye başladığında, bölgede çıkarları zarar görmeye başlayan diğer aktörler bu ülkelere ve liderlere karşı Yumuşak Güç Savaşları yürütülebilir. Yumuşak gücü gelişen ülkenin etkinliğini sınırlamak amacıyla bölgedeki gelişmeler yeniden şekillendirilebilir. Eğer ülkenin yumuşak gücünün

kaynağı bir ideoloji veya inanç sistemi ise, bu değerleri aşındırmaya ve toplumun bu değerlere yönelik bağlılığını azaltmaya yönelik eylemlere ağırlık verilebilir. (Atilla Sandıklı, 2013)

## **Sonuç**

Türkiye’de, siyasi partiler ve liderleri, sivil toplum örgütleri, “biz” ve “öteki” ayrımı temelinde, farklılıkların birliğini değil farklılıkların bir birini yok saymasını beslemekte, iktidarı ya da devlete ele geçirme algısıyla hareket etmekte ve sonuçta itibarsızlaştıklarından kısmen başka ülkelerin yumuşak gücüne dönüşmektedirler. Demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilerdeki, lider egemenliği ile parti içi demokrasinin olmayışı da, sivil topluma ve demokrasiye aykırıdır. Bizzat parti başkanının kendisinin atadığı parti teşkilatı üyelerinin, kongrede parti başkanını seçmeleri paradokstur. (Vehbi Bayhan, 2002) Hatta siyasi partilerin sivil toplum örgütleri yanında sosyal sermayeyi, cemaat ve tarikatları, mesleki kuruluşlar egemenlikleri altına almak suretiyle kişiliklerini manen yok etmeleri nedeniyle Türkiye’nin yumuşak gücü hastalıklıdır. Türkiye’de cemiyet tipi toplumsal yapının oluşmaması cemaat tipi toplumsal yapı karakteri yumuşak güçlerin kuvvetlenmesine engeldir. “Cemaat” tipi toplumsal yapıda, demokrasi bölge, mezhep, tarikat, feodalite, kabile, etnik grup veya ideoloji çatışmalarına sürüklenebilir. Çünkü parti ve ideoloji bir mezhep ya da kabile gibi algılanmakta, dolayısıyla toplumda sorunları rasyonel uzlaşmalarla çözmek ve demokratik siyasi mekanizmayı işletmek mümkün olmamaktadır.